

meyen *Ṭabcātü'l-e-âd* adlı bir eseri daha vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Brockelmann, *GAL Sup pl.*, II, 337; Zirikli, *el-A'lam*, IV, 51; Bel, *el-Firânu'l-İslâmiyye*, s. 382; Saïd Ahmed A'râb, *el-Makşadü's-şerif* [Bâdisi], Rabat 1403/1983, Önsöz, s. 5-15, 16, 73, 110, 126, 131; M. Kürd Ali, "el-Makşad", *MMİADm*, XII/1-2 (1932), s. 60; G. S. Colin, "Bâdisi", *El²* (İng.), I, 860; a.mlf., "Bâdisi", *UDMİ*, III, 865.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

BÂDİYE

(البادية)

Genel anlamda çölü ve çöl hayatını ifade eden coğrafya terimi

(bk. BEDEVİ).

BADRACIK

Yunanistan'da Ypate kasabasının Osmanlılar dönemindeki adı.

Orta Yunanistan'da İzdin'in (Lamia) 18 km. batısında, Oita dağlarının kuzey yamaçları üzerinde, Spercheios-Varka nehrinin meydana getirdiği verimli ovaya akan bir yerde kurulmuştur. Osmanlı hâkimiyeti döneminde bugünkünden daha büyük ve önemli bir kasaba olup hayli kalabalık ve Türkçe konuşan müslüman nüfusu bulunan bir kadılkıttı.

Badracık'ın bulunduğu yerde, milâttan önce IV. yüzyılda ortaya çıktığı anlaşılan antik Hypate şehri yer almaktaydı. Burası VII ve VIII. yüzyıllarda Slav akınları sırasında tahribata uğramış ve tamamen boşaltılmıştı. 900 yılı civarında Neo Patras (Yeni Patras) adıyla yeniden kurularak Bizans başpiskoposluk merkezi haline geldi. Katalanlar tarafından zaptedildiği 1319'a kadar Bizanslı idarecilerin elinde kalan şehir Neo Patras düklerinin merkezi haline geldi. 1391'den 1394'e kadar Floransalı Atina dükü Nerio Acciaiuoli tarafından idare edildi. Bizans tarihçisi Chalkokondylas'ın belirttiğine göre burası 1394'te Yıldırım Bayezid tarafından fethedildi. Böylece Osmanlı hâkimiyeti altına giren şehir, Mora yarımadasının önemli merkezlerinden Patras'tan (Balyabadra) ayırt edilmek için yeni sahipleri tarafından Badracık şeklinde adlandırıldı.

Eski surların fazla uzun olmamasına bakılırsa Neo Patras küçük bir şehir durumundaydı. Burası hakkında Osmanlı dönemine ait ilk bilgiler 871 (1466-67) tarihli *İcmal Defteri*'nde yer alır. Buna

göre Badracık'ın kırk yedi müslüman, 230 hristiyan hânesi ve iki dış mahallesini bulunuyor, kasabanın toplam nüfusu tahminen 1200-1400 arasında değişiyordu. Bu durumuylla eski Bizans dönemi Neo Patras'ı ile hemen hemen aynı büyüklükte olduğu söylenebilir. 1570'e doğru şehir hayli gelişme gösterdi. Bu sıralarda kasabada 160 müslüman, 362 hristiyan ve on dört yahudi hânesi bulunuyor, bu rakamlara göre toplam nüfusu yaklaşık 2700'e ulaşıyordu. Osmanlılar, Badracık'ın Bizans-Katalan döneminden kalan kalesini muhafaza ederek buraya küçük bir garnizon yerleştirdiler. Badracık'ın müslüman nüfusu *avâriz** türü vergilerden muaf özel bir statüye sahipti. Ekonomisinin temelini ise kumaş boyamakta kullanılan çivit üretimi, şarapçılık ve ipekçilik teşkil ediyordu.

1665'te Badracık'a gelen Evliya Çelebi buradan, yaklaşık 800 kadar taş binaya sahip müreffeh bir kasaba olarak söz eder ve birçok cami-mescid ile bir medrese, mektep, han, hamam ve 100 kadar dükkânın bulunduğunu yazar. Aşağıda ovada ise Spercheios (Badra) nehri üzerinde Vâlide Kösem Sultan'ın hayır eseri olarak yaptırdığı, yedi gözü bulunan sağlam bir taş köprü'nün yer aldığını, onun yakınlarında küçük kubbeli binaları olan kaplıca hamamlarının bulunduğunu belirtir. Evliya Çelebi ayrıca Badracık'ın hristiyan ve müslüman ahalisinin İstanbul'daki yenicilerle koyun eti sağlama görevi karşılığı oldukça ağır olan fevkalâde vergilerin tamamından muaf olduklarını da yazar. Bu sıralarda Badracık Vâlide Sultan *has**larına bağlı durumda bulunmaktaydı.

XVII. yüzyıla ait cizye defterlerinde, Badracık bölgesinin kırktan fazla köyü bulunduğu ve kasabanın aşağı kesimindeki verimli ovada çiftlik arazi sisteminin kurulduğu görülmektedir. 1052 (1642) tarihli defterde (BA, MAD, nr. 15941) Badracık kazasında doksandan fazla çiftliğin yer aldığı belirtilmiştir. 1040 (1630-31) tarihli defterde ise (BA, MAD, nr. 2928) on beş keşiş bulunan ve vergilerini makût olarak veren Aghatonos Manastırı'ndan ilk defa bahsedilir. Badracık kazası köylerinde, Kalovracha'daki birkaç mühtedî Rum hariç, hiçbir müslüman nüfus yer almamaktaydı. Spercheios (Badra) vadisindeki ilk müslüman-Türk kolonisi komşu İzdin kazasında teşkil edilmiş dört kadar köyden ibaretti. Böylece Badracık kasabası kalabalık müslüman nüfusa sahip olarak bu topraklarda İslâmîyet'in tek temsilcisi olma özelliğini korudu.

XVIII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın başlarında Badracık'ın gelişmesi en yüksek noktasına ulaştı. Osmanlı kaynaklarını da kullanan Pouqueville, 1810'da Badracık'ta 1500 ailenin yaşadığını (yaklaşık 7500 kişi), bunun yarısının Türk, yarısının Rum olduğunu, 600 kadar da yahudinin bulunduğunu belirtir. İngiliz seyyah Leake ise bundan bir yıl önce geldiği şehirde daha az Rum nüfusun bulunduğunu, ayrıca camilerin ve biri henüz inşaat halinde üç kilisenin mevcut olduğunu yazar.

Badracık Yunan bağımsızlık savaşı sırasında ve sonrasında bir çöküş dönemi yaşadı. Bu sırada müslümanlarla yahudilerin bir kısmı yok edildi, bir kısmı ise buradan kaçmayı başardı. Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasından (1829) sonra mahallî idare merkezi daha önemli bir yer olan Lamia'ya taşındı. 1879'da 1659 kişiden ibaret olan nüfusu 1920'de 1259'a, 1961'de ise 819'a düştü. Bugün bu küçük kasabada Osmanlı dönemine ait hiçbir eser kalmamasına rağmen yakınlarındaki Aghatonos Manastırı, Bizans-Osmanlı karışımı mimari özelliklerle taşıyan XVII. yüzyıl yapısı büyük kilisesi ile dönemin sembolü olarak hâlâ ayakta durmaktadır. Ayrıca Bizans-Katalan yapısı kalesinin bazı duvarları da bugüne ulaşabilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, MAD, nr. 66, vr. 72^a; nr. 2928, s. 23; nr. 15941, s. 5-7; BA, TD, nr. 36, s. 485-493; TK, TD, nr. 55, s. 72-79; Chalkokondylas, *Historia*, Bonnae 1843, I, 62; Evliya Çelebi, *Seyahat-nâme*, VIII, 222-223; F. C. H. L. Pouqueville, *Voyage de la Grèce*, Paris 1826, IV, 68; W. M. Leake, *Travels in Northern Greece*, London 1835, II, 15-17; A. Rubio y Lluch, "Els Castells Catalans de la Grecia Continental", *Anuari d'Estudios Catalanos*, Barcelona 1908, s. 364-425; J. Koder — F. Hild, *Tabula Imperii Byzantini*, I, Hellas und Thessalien, Wien 1976, s. 223-234; Antoine Bon, "Forteresses médiévales de la Grèce centrale", *Bulletin de Correspondence Hellénique*, sy. 61, Paris 1937, s. 136-208; Fr. Stählin, "Hypete", *RE*, IX/1, s. 236-240.

MACHIEL KIÉL

BÂDÜSBÂNİLER

(بادوسبانية)

Taberistan'ın Rûyân, Rüstemdâr, Nur ve Kucur şehirlerinde 665-1598 yılları arasında hüküm süren mahallî bir hânedan.

Hânedanın kurucusu Bâdûsbân'ın babası Gavbâra, Sâsânî Hükümdarı III. Yezdicerd'in Taberistan valisiydi. Emevî Hâlifesi Muâviye devrinde Maskala b. Hü-